

THE USE OF THE ZOONYM "QORA MOL/CATTLE" IN THE LANGUAGE OF ENGLISH AND KARAKALPAK FOLK PROVERBS

Mnajatdinova Nargiza Aynatdin qizi

2nd year doctoral student of Karakalpak State University

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15827101>

ARTICLE INFO

Received: 28th June 2025

Accepted: 04th July 2025

Online: 05th July 2025

KEYWORDS

Proverbs, cattle zoonym,
Karakalpak language,
English language,
linguistic culture,
metaphor, folk oral
literature, cultural
context, imagery,
semantics.

ABSTRACT

This article analyzes the linguistic and cultural usage of the cattle zoonym in English and Karakalpak proverbs. The presence of this zoonym in both languages is closely connected to the historical lifestyle, economic activities, and cultural values of the respective peoples. In Karakalpak proverbs, the image of cattle appears in a positive light — as a symbol of abundance, labor, and patience — while in English proverbs, it is often used metaphorically and ironically. The paper explores these differences through the lens of cultural context, revealing the national characteristics and worldview reflected in each language's proverbial expressions.

INGLIZ VA QORAQALPOQ XALQ MAQOLLARI TILIDA QORA MOL ZOONIMINING QO'LLANILISHI

Mnajatdinova Nargiza Aynatdin qizi

Qoraqalpoq Davlat Universiteti 2-kurs tayanch doktoranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.15827101>

ARTICLE INFO

Received: 28th June 2025

Accepted: 04th July 2025

Online: 05th July 2025

KEYWORDS

Maqollar, qoramol
zoonimi, qoraqalpoq tili,
ingliz tili,
lingvomadaniyat,
metafora, xalq og'zaki
ijodi, madaniy kontekst,
obraz, semantika.

ABSTRACT

Mazkur maqolada ingliz va qoraqalpoq xalq maqollarida qoramol zoonimining lingvomadaniy jihatdan qanday ifodalangani tahlil qilinadi. Har ikki xalq tilida qoramol obrazining mavjudligi xalqning tarixiy hayoti, iqtisodiy faoliyati va madaniy qarashlari bilan bog'liq ekani asoslanadi. Qoraqalpoq maqollarida qoramol ijobiy obrazda – baraka, mehnat, sabr-toqat ramzi sifatida namoyon bo'lsa, ingliz maqollarida u ko'proq kinoyaviy va metaforik ma'no kasb etadi. Maqolada ushbu farqlar madaniy kontekst asosida tahlil qilinib, xalq tafakkuridagi obrazlarning milliy xususiyatlari ochib beriladi.

Kirish. Xalq maqollari – bu har bir millatning tarixiy, madaniy, ma'naviy merosini o'zida mujassam etgan noyob til birliklaridir. Har bir xalqning yashash tarzi, dunyoqarashi, qadriyatlari va atrof-muhit bilan munosabati ushbu maqollarda yaqqol namoyon bo'ladi. Ayniqsa, zoonimlar — ya'ni hayvonot olami bilan bog'liq so'zlar — xalq maqollarida muhim semantik yuk ko'taradi. Shu jumladan, "qora mol" (sigir, buqa, ho'kiz) zoonimi qoraqalpoq va

ingliz tilidagi maqollarda o'ziga xos ma'no yukiga ega [4, 239-242]. Mazkur maqolada qora mol zoonimining ingliz va qoraqalpoq xalq maqollarida qanday qo'llanilishi, uning semantik va madaniy jihatdan qanday ahamiyatga ega ekani tahlil qilinadi. Shuningdek, ikki tildagi maqollarning o'xshash va farqli jihatlari ham solishtirib o'rganiladi.

Qoraqalpoq xalqining asrlar davomida chorvachilik, xususan qoramol boqish bilan shug'ullanganligi sababli, ularning og'zaki ijodida qoramolga oid obrazlar juda ko'p uchraydi. Bu hayvon, ayniqsa sigir, buqa va ho'kiz, xalq orasida tirikchilik manbai, baraka, mehnat, sabr-toqat va halollik timsoli sifatida qadrlanadi.

Misollar orqali ko'rib chiqamiz:

"Sáwir bolmay táwir bolmas,

Sıyr bolmay ayran bolmas"

Bu maqolda insonning og'zaki va'dalaridan ko'ra, uning amaliy ishlari muhimroq ekani ta'kidlanadi. Sigir doimiy ravishda mehnat qilmasa-da, sut berib foyda keltiradi. Shu tarzda xalq amalda foydali bo'lgan insonni qadrlaydi.

"Buğaniń òzi qartaysa da,

Múyizi qartaymaydi"

Bu maqol mehnatkash, og'ir vazifani bajarayotgan kishilar haqida aytiladi. Harakatni, taraqqiyotni boshlovchi kuch sifatida ho'kiz obrazidan foydalanilgan.

"Mal adamniń bawır eti"

Bu maqolda qoramol borligi baraka timsoli sifatida ko'rsatiladi. Shuningdek, mol-holatni e'tiborga olgan xalq, qoramolni har doim rizq-ro'zining kafolati deb bilgan.

"Tana jekken tariqpas,

Buğa jekken muńaymas"

Bu yerda foyda keltirayotgan kishiga nisbatan hurmat, sabr va rahm-shafqat ko'rsatish kerakligi uqtirilmogda.

Bundan tashqari, maqollarda qoramolga nisbat berilgan obrazlar orqali tarbiya, nasihat, axloqiy qadriyatlar targ'ib qilinadi. Qoraqalpoq xalqining hayoti, ijtimoiy munosabatlari chorvachilikka bog'liq bo'lgani sababli, ularning dunyoqarashida qoramol o'ziga xos o'rin egallaydi [1, 83-86].

Ingliz xalq maqollarida esa qoramol obrazlari biroz boshqacha talqin qilinadi. Ular ko'pincha metafora, kinoya, istehzo yoki idiomatik shaklda ishlatiladi. Ya'ni qoramolning tabiiy xususiyatlari (sekinligi, qo'pol harakati, yirikligi) asosida turli ijtimoiy holatlarga o'xshatishlar qilinadi.

Quyidagi misollarni ko'rib chiqamiz:

"Like a bull in a china shop."

Tarjimasi: "Chinni do'konidagi buqa kabi."

Bu maqolda insonning ehtiyotsiz, beparvo, nozik joyda qo'pol harakat qilishi tanqid qilinadi. Aynan buqa obrazining bexosdan zarar yetkazishi holati orqali o'xshatish yaratilgan.

"Don't have a cow!"

Bu ibora bevosita tarjimada mantiqli ko'rinmasa-da, u "Haddan ortiq tashvishlanma!", "O'zingni yo'qotma!" ma'nosida qo'llanadi. Hissiyotlarga berilmaslik kerakligini bildiradi.

"Till the cows come home."

Tarjimasi: "Sigirlar qaytguncha."

Juda uzoq vaqt davomida yoki abadiy sodir bo'lishi mumkin bo'lmagan holatlar uchun ishlatiladi. Masalan: "He can talk till the cows come home, but nothing will change."

"The cow jumped over the moon."

Bu jumla aslida ingliz bolalar ertagidan olingan. U real hayotda imkonsiz holatlarni tasvirlash uchun ishlatiladi [5, 55-60].

Ko'rinib turibdiki, ingliz tilidagi maqollarda qoramol (ko'proq cow, bull, ox) obrazlari kinoyali, o'xshatishli va badiiy ma'noda ishlatiladi. Ularning funksiyasi ko'pincha kulgi uyg'otish, holatni keskinlashtirib ko'rsatish yoki xulqni tanqid qilishga xizmat qiladi.

Ingliz va qoraqalpoq xalq maqollarida qoramol zoonimi o'xshash tarzda hayotiy tajribadan kelib chiqqan bo'lsa-da, ma'nodagi yondashuvlarda ancha farq mavjud. Quyidagi asosiy jihatlarni ajratib ko'rsatish mumkin:

Jihatlar	Qoraqalpoq xalq maqollari	Ingliz xalq maqollari
Qo'llanish ohangi	Ijobiy, realistik, nasihatli	Kinoyaviy, istehzoli, badiiy
Maqsadi	Fazilatlarni targ'ib qilish, odob-axloq o'rgatish	Holatni ta'riflash, kulgi yoki tanqid uchun ishlatish
Obraz roli	Mehnatsevar, barakali, sabrli	Beparvo, qo'pol, shoshqaloq
Zoonimlar	Sigir, ho'kiz, buqa	Cow, bull, ox
Hayotiy asos	Chorvachilik – tirikchilik manbai	Qishloq hayoti – metaforik obraz sifatida

Har bir xalqning tilida ifodalangan maqollar nafaqat til hodisasi, balki o'sha xalqning hayot tarzi, dunyoqarashi, qadriyatlari va madaniy merosining ko'zguvidir. Aynan shu jihatdan qaraganda, qoraqalpoq va ingliz xalqlarining tilida qoramol zoonimining qanday ifoda topgani madaniy kontekstda katta farqlarga ega. Bu farqlar, eng avvalo, ikki xalqning tarixiy taraqqiyot yo'li, ijtimoiy-iqtisodiy modeli va atrof-muhit bilan munosabatlaridan kelib chiqadi. Qoraqalpoq xalqining turmush tarzi asrlar davomida chorvachilik va dehqonchilik bilan bog'liq bo'lib, ayniqsa qoramol xalq hayotining markazida turgan. Sigir, buqa va ho'kiz nafaqat oziq-ovqat manbai, balki mehnat quroli, hayotda baraka va farovonlik timsoli sifatida qadrlangan. Shu bois, qoraqalpoq maqollarida qoramol obraziga har doim hurmat, minnatdorchilik, ehtirom bilan qaraladi. Masalan, *"Mal adamniń bawır eti"* degan maqolda qoramol — bu boylik, to'kinlik, baraka ramzi. Xalq bu hayvonga amalda foyda keltiruvchi, tirikchilikni ta'minlovchi sifatida qaraydi. Bundan farqli ravishda, ingliz xalq maqollarida qoramolga nisbatan yondashuv boshqacha — u ko'proq metaforik, kinoyaviy, hatto kulgili obrazlar orqali tilga olinadi. Bu farqni tushunish uchun ingliz jamiyatining tarixiy shakllanish jarayoniga nazar tashlash lozim. Angliyada sanoat inqilobi 18-asrda yuz bergan bo'lib, chorvachilikning roli asta-sekin kamaygan va hayvonlar bilan bog'liq obrazlar madaniyatda bevosita emas, balki bilvosita — ya'ni badiiy, obrazli, satirik ma'noda ishlatila boshlagan. "Like a bull in a china shop" ("Chinni do'konidagi buqa kabi") maqoli ehtiyotsiz harakat qiluvchi kishilarni ta'riflash uchun ishlatiladi. Bu yerda qoramol — beparvolik va qo'pollik ramzi sifatida namoyon bo'ladi. Shu

o'rinda muhim jihat shundaki, qoraqalpoq xalqining tafakkurida qoramol hayotiy zaruratlar bilan chambarchas bog'liq bo'lsa, ingliz tafakkurida u ko'proq til vositasi, kinoya yoki o'xshatish sifatida mavjud. Ya'ni, qoraqalpoq xalq uchun qoramol – bu real boylik manbai, inglizlar uchun esa – obrazli ifodaning vositasi. Mentalitet ham bu farqni chuqurlashtiradi. Qoraqalpoq xalq tafakkuri ko'proq jamoaviylik, mehnatga e'tibor, sabr-toqat va tabiat bilan uyg'un yashashga asoslangan bo'lsa, ingliz mentaliteti individualizm, harakatchanlik va hazil-mutoyibaga moyillik bilan ajralib turadi. Shu bois, ingliz tilidagi maqollar ko'pincha kulgili, ohangdor yoki istehzo aralash bo'ladi, qoraqalpoq maqollar esa nasihatli, hayotiy, tarbiyaviy maqsadga yo'naltirilgan. Xulosa qilib aytganda, qoramol obrazining ikki tildagi xalq maqollarida har xil talqin qilinishi — bu til farqi emas, balki xalq tafakkuri, madaniyati, iqtisodiy hayoti va tarixining aksidir. Maqollar orqali biz har bir xalqning hayot falsafasini, qadriyatlarini va dunyoga munosabatini anglashimiz mumkin. Shuning uchun bunday lingvomadaniy tahlillar nafaqat tilshunoslikda, balki xalqshunoslik va tarjimashunoslikda ham muhim ahamiyatga ega.

Xulosa. Maqolda ingliz va qoraqalpoq xalq maqollarida qoramol zoonimining ifodalanishi lingvomadaniy jihatdan tahlil qilindi. Tahlil shuni ko'rsatdiki, har ikki xalqning maqollarida qoramol obrazidan keng foydalanilgan bo'lsa-da, bu obrazning mazmuni va vazifasi har xil yondashuvda shakllangan. Qoraqalpoq xalq maqollarida qoramol – mehnat, baraka, sabr-toqat va halollik timsoli bo'lib, hayotiy, amaliy qadriyatlar bilan bog'liq holda ijobiy ma'noda ifodalangan. Ingliz tilida esa qoramol (cow, bull, ox) obrazlari ko'proq metafora, kinoya yoki hazil shaklida, ya'ni estetik-badiiy vosita sifatida ishlatiladi. Bu farqlarning asosiy sababi — har ikki xalqning tarixiy taraqqiyoti, iqtisodiy faoliyati, madaniy qadriyatlari va mentalitetidagi tafovutlar bilan bog'liq. Shuning uchun maqollarni lingvokulturologik jihatdan o'rganish orqali biz nafaqat tilning leksik boyligini, balki xalq tafakkurining chuqur qatlamlarini ham anglaymiz. Bu esa tarjima, til o'rgatish va madaniyatlararo muloqotda muhim nazariy va amaliy asos bo'lib xizmat qiladi.

References:

1. Aytmiyazova, Nargiza. "O'ZBEK VA QORAQALPOQ TILIDAGI MAQOLLARNING LINGVOKULTUROLOGIK TAHLILI." *Наука и инновация* 2.18 (2024): 83-86.
2. Nodirbekovna, Xolmurodova Lobar, and Taxmina Yunusovna Mukaramxodjayeva. "O'ZBEK VA INGLIZ TILLARIDA MAQOLLAR VA ULARNING ISHLATILISHI XUSUSIYATLARI." *INNOVATIVE DEVELOPMENTS AND RESEARCH IN EDUCATION* 3.35 (2025): 31-33.
3. Yusupov, Quadrat, and Dilbar Abdramanova. "QORAQALPOQ XALQ OG'ZAKI IJODIGA BIR NAZAR." (2025).
4. Абдрашито́ва, Даяна Бахжатовна. "ТЕМАТИЧЕСКАЯ ПАРАДИГМА ЗООНИМИЧЕСКИХ ФРАЗЕОЛОГИЗМОВ." *O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti konferensiyalari* (2025): 239-242.
5. Музаффарова, Фарангиз. "Ingliz va o'zbek tillaridagi zoonim komponentli frazeologizmlarning milliy-madaniy hususiyatlari." *Лингвоспектр* 3.1 (2025): 55-60.